

*Магда Вујачић,
судија Вишег привредног суда, Београд*

Престанак предузећа по Закону о принудном поравнању, стечају и ликвидацији (ЗППСЛ) и по Закону о предузећима (ЗОП)

I

Прописи који регулишу престанак предузећа

Законодавство Савезне Републике Југославије престанак предузећа регулише Законом о принудном поравнању, стечају и ликвидацији, у даљем тексту: ЗППСЛ (“Службени лист СФРЈ”, број 84/89 и “Службени лист СРЈ”, број 73/93 и 28/96) и Законом о предузећима (“Службени лист СРЈ”, број 29/96). Оба закона су савезног ранга и по садашњој судској пракси одредбе два закона нису у колизији, тако да преплетаност основа за покретање и спровођење поступка и процесно правне одредбе два закона још нису изнедриле проблеме због двојности у законској регулативи.

II

Законски разлози за престанак предузећа

а) Стечај над предузећем

Закон о привредном поравнању, стечају и ликвидацији је врло одређен када предвиђа разлог за стечај. Члан 2. Закона гласи: “Стечајни поступак спроводи се над дужником који је трајније неспособан за плаћање (инсолвентност), као и у

другим случајевима одређеним законом”. Међутим, питање инсолвентности није дефинисано, и суду је остављено да процени када је инсолвентност трајнија. Предузећима којима прети стечај, често не разликују инсолвентност од немаштине и због тога долази до појава да пред судом у поступку који претходи доношењу решења о отварању поступка стечаја над предузећем и у јавности (средствима информисања) доказују да нема места стечају, јер располажу имовином велике вредности. За привреду једне земље свакако није свеједно да ли се поступак стечаја отвара над релативно мањим предузећем или над предузећем са већим бројем запослених чији производ или услуге имају значајан утицај за функционисање привреде као целине. Са формалне стране, међутим, Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији предвиђа само један разлог за стечај, а то је неспособност плаћања доспелих потраживања поверилаца. Имовина велике вредности: зграде, земљиште, скупе машине, транспортна средства, сировине, готови производи у магацинима и велика потраживања од својих дужника није разлог да се одбије предлог за стечај. Ако предузеће поседује све напред побројано или нешто од тога, а ипак је инсолвентно, то значи, да је тако пословало да поред свога богатства на које указије не може да плаћа дугове, а то значи стечај. При том суд није властан да цени да ли је у стање инсолвентности предузеће дошло својом кривицом или стицањем прилика (непредвиђени догађаји на тржишту).

У такозваном претходном поступку стечаја када предузеће коме прети стечај износи разлоге против стечаја онда оно редовно набраја шта све има од имовине, шта све може да произведе расположивим средствима и колико ће радника остати без посла, али занемарује се друга страна медаље: да предузеће поред свега чиме располаже, на тржишту роба и услуга своје производе и услуге није успело да уновчи и да плати своје обавезе. На овој “другој страни медаље” су повериоци презадуженог дужника. Мора се имати у виду када се неко залаже за спас предузећа коме предстоји стечај да због инсолвентности тог предузећа многобројни повериоци долазе у ситуацију ненаплативости свог потраживања. Инсолвентан дужник вуче у пропаст и своје повериоце.

Поједина предузећа којима је стечај “закуцао на врата” предузимају озбиљне кораке да би избегли нестанак са тржишта. Пословни партнери су такође често заинтересовани да предузеће на чије су производе или услуге упућени не пропадне, тако да и сами нуде помоћ од које свакако очекују добит. Мудри пословни потези са финансијском основом могу спасити предузеће коме прети стечај или над којим је већ отворен поступак стечаја. У којој форми се то може извести то зависи од конкретног случаја, а овде напомињено преузимање дуга (члан 78. ЗППСЛ), принудно поравнање у претходном поступку (члан 79. ЗППСЛ), с тим што је принудно поравнање могуће и након отварања поступка стечаја над дужником (члан 152. ЗППСЛ), као и продаја дужника након отвореног поступка стечаја (члан 129. и 130. ЗППСЛ). Ово последње је данас изузетно актуелно у погледу заинтересованости купаца, страних и домаћих, јер купац за уложени капитал који може бити како готовина тако и други облици улагања капитала стиче својину над правним

лицем. Продаја дужника у стечају може да значи и својинску трансформацију, толико актуелну у данашње време.

Обзиром да је разлог за стечај, како је напред речено инсолвентност а не немаштина, поједина предузећа ангажују економско-финансијске експерте који претиспитују који део капитала доноси предузећу профит, а који га финансијски оптерећује, па су познати предлози отуђења дела непокретности дужника и то оног дела без ког срж предузећа може и даље функционисати, свакако под условом да је то могуће обзиром на организациони облик предузећа.

б) Ликвидација предузећа

Док се поступак стечаја води над инсолвентним предузећем, дотле се ликвидација спроводи над предузећем које није инсолвентно, али постоје други разлози за његов престанак. Као и код стечаја и код ликвидације законска регулатива је двојака, одредбе о ликвидацији садржи и Закон о принудном поравнању и стечају и Закон о предузећима.

По члану 153. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији платежно способно предузеће ће бити ликвидирано ако му је изречена мера забране вршења делатности, ако су престали природни или други услови за привредну делатност предузећа, ако је правоснажном одлуком суда утврђена ништавост уписа у судски регистар, ако је истекао рок за који је предузеће основано или је постигнута сврха ради које је субјект основан, ако предузеће није организовано у складу са законом, као и у другим случајевима одређеним законом.

Сам поступак ликвидације спроводи се сходном применом одредаба Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији.

Закон о предузећима унео је значајне новости у погледу ликвидације појединих облика предузећа о чему ће бити реч код приказивања начина престанка појединих облика предузећа.

III

Циљ стечаја и ликвидација

Стечај над инсолвентним предузећем има за циљ намирење поверилаца из имовине стечајног дужника и уклањање инсолвентног дужника са тржишта роба и услуга.

Повериоцима који нису успели да намире своја потраживања код свог дужника у току трајања његовог пословања остаје да потраживање намире у целости или делимично из укупне имовине стечајног дужника, јер се даном отварања поступка стечаја образује стечајна маса, а у њу улази сва имовина дужника (ако законом није друкчије одређено), како предвиђа члан 95. ЗППСЛ, а намирење поверилаца се врши из деобне масе коју чине новчана средства дужника на дан отварања стечајног поступка и новчана средства остварена продајом имовине, као и потраживања наплаћена у том поступку, како то предвиђа члан 137. ЗППСЛ.

За економску политику државе је изузетно важно каквог су квалитета субјекти привредног пословања и зато у члану 31. Закона о платном промету наложено је носиоцу платног промета да без одлагања надлежном суду поднесе предлог за покретање поступка стечаја, ако је правно лице неликвидно непрекидно 60 дана или 60 дана са прекидима протеклих 75 дана. У реализацији обавезе носиоца платног промета настао је “застој” након последње измене и допуне Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији јуна 1996. године који чланом 73. изједначава све предлагаче поступка стечаја у погледу обавезе покривања трошкова покретања стечајног поступка. Ваља напоменути да се ради о релативно малим трошковима, јер се ти трошкови своде углавном на трошкове вештачења по члану 80. ЗППСЛ ради испитивања економско-финансијског стања дужника и на трошкове огласа у службеном листу, а судови обзиром на своју организацију и финансирање не располажу средствима да сами снесу трошкове бројних поступака, тако да им остаје да изузетно одлуче да поступак наставе иако предлагач предујам не положи. Ова одлука свакако зависи од делатности, броја радника и других карактеристика предузећа које је постало инсолвентно и против кога је пријаву за покретање поступка стечаја поднела организација, носилац платног промета.

Стечај је због свог разлога и својих последица увек “мучан” поступак. С друге стране ликвидација се спроводи над предузећем које је солвентно али за које више нема углавном економске заинтересованости за постојање или је ликвидација својеврсна казна зато што организација предузећа није у складу са законом. Пошто нема неизмирених поверилаца, ликвидација води безболном престанку предузећа за чије пословање више нема разлога или интереса на тржишту.

IV

Поступак стечаја

1. Предлагачи стечаја

Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији у члану 3. одређује да стечајни поступак могу покренути повериоци и сам дужник, као и друга лица, односно органи одређени законом. Данас то друго лице односно орган одређен законом своди се на носиоца платног промета по напред цитираном члану 31. Закона о платном промету (“Службени лист СРЈ”, бр. 53/92, 16/93, 31/94 и 61/95). Предлагач за стечај је и ликвидациони управник у одређеним случајевима, а и регистарски суд у случајевима када утврди одређене неправилности везане за регистрацију фирме.

У нашој судској пракси је изузетно ретко да предузеће само поднесе предлог за отварање поступка стечаја над њим и да само каже да је запало у такав степен неликвидности да није способно да извршава своје обавезе према повериоцима. Таквих предлога било је у целој Србији 1997. године само 71 што је иначе мало у односу на укупан број предлога од 20.197.

Стечај над дужником може да предложи и поверилац али је он по члану 72. ст. 2. ЗППСЛ дужан да поднесе доказ не само о постојању свог новчаног потраживања већ и о томе да га ни принудним извршењем није могао наплатити. Овај услов објашњава да је током 1998. године било само 11 предлога поверилаца за стечај над њиховим дужником.

Очигледно је да је носилац платног промета као предлагач по службеној дужности поступио по напред цитираној одредби члана 31. Закона о платном промету у највећем броју случајева пре него што то учине повериоци. Ово поткрепљује чињеница да је Завод за платни промет и финансијски надзор 1997. године предложио стечај у 20.008 случајева.

У одређеним случајевима ликвидациони управник је дужан да предложи суду спровођење поступка стечаја над дужником. По члану 158. ЗППСЛ ако се при закључењу ликвидационог биланса утврди да су испуњени услови за отварање стечајног поступка, ликвидациони управник је дужан да такав предлог поднесе суду за спровођење тог поступка. Оваквих предлога 1997. године било је у 26 случајева.

Суд који води судски регистар само у једном случају је у протеклој години по службеној дужности предложио стечај јер је субјект који није био организован у складу са законом био и инсолвентан.

2. Претходни поступак - могућност обуставе поступка

Пошто стечајно веће прими предлог овлашћеног предлагача и пошто предлагач на позив суда предујми трошкове покретања стечајног поступка, суд доноси решење о покретању претходног поступка за утврђивање услова за отварање стечајног поступка. Истим решењем одређује се стечајни судија, а против решења о покретању претходног поступка не може се изјавити жалба.

Решење о покретању претходног поступка нема правне последице по статус, организацију и облигације дужника, али законодавац ипак овлашћује стечајно веће да донесе једну меру којом може да ограничи пословање дужника. Ради се о мери из члана 76. ЗППСЛ. Ова законска одредба казује да стечајно веће може по доношењу решења о спровођењу претходног поступка ограничити права овлашћених лица дужника за обављање правних послова и као привремену меру обезбеђења одредити обуставу исплата са рачуна дужника или својом претходном сагласношћу условити пуноважност одлука органа дужника које се односе на располагање његовим средствима. Ова мера се уписује у судски регистар, о њој се обавештава организација која врши послове платног промета и оглашава се “на уобичајени начин”. Обзиром на последице ових мера ваља тумачити овај “уобичајени начин” као обавезу објављивања у Службеном листу СРЈ. Овом привременом мером законодавац је свакако желео да заштити повериоце у случају када дужник очигледно несавесним економско-финансијским поступцима доводи у питање могућност наплате потраживања поверилаца, који би били доведени у још тежи положај око наплате свог потраживања да ова мера није изречена. Ова мера истовремено представља и заштиту савесних трећих лица од стицања добара од преза-

дуженог пословног партнера, јер би повериоци таквог пословног партнера под одређеним, законом предвиђеним условима, могли побити располагања дужника.

Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији налаже стечајном већу да извиди има ли могућност закључења принудног поравнања између дужника и његових поверилаца. Институт принудног поравнања у пракси се ретко користи у претходном поступку, а по нашем мишљењу управо ова фаза поступка је та која би морала и код дужника и код његових поверилаца да сигнализира да је дошло време покушаја спасавања дужника као привредног субјекта. Разлози за опстанак предузећа за њега самог су најчешће очигледни и често економско-финансијски оправдани, а и за повериоце је у великом броју случајева боље принудно поравнање него стечај дојучерашњег пословног партнера. Стечајем дужника наиме поверилац не губи само могућност наплате одређеног потраживања већ и пословног партнера од чијег рада зависи у одређеној мери и пословање повериоца.

После доношења одлуке о покретању претходног поступка стечајно веће одмах одређује рочиште ради испитивања економско-финансијског стања дужника. Поводом тог рочишта треће лице се може појавити и дати изјаву да преузима дуг предузећа чији је стечај предложен. Ово преузимање дуга се битно разликује од преузимања дуга по Закону о облигационим односима. Основна и битна разлика је што се повериоци не питају пристају ли на преузимање дуга. Суду је наиме препуштено и наложено да оцени изјаву о преузимању дуга, да провери платежну способност лица које изјаву о преузимању дуга даје и да по потреби од њега затражи и јемство. Кад суд оцени да је изјава о преузимању дуга економско-финансијски прихватљива онда доноси решење о прихватању те изјаве и одређује да давалац изјаве о преузимању дуга као и његови јемци после одобрења суда о преузимању дуга одговарају солидарно са дужником повериоцима стечајног дужника за обавезе стечајног дужника које су настале до дана изјаве преузимања дуга. Овакво решење је прави спас за дужника коме је претио стечај, јер се поступак стечаја над њим обуставља. Против решења суда имају право на жалбу предлагач, дужник и организација која за дужника обавља послове платног промета. Поставља се питање по слову закона да ли поверилац који није предлагач има право на жалбу по члану 78. ст. 3. ЗППСЛ обзиром да су могући подносиоци жалбе изричито набројани: предлагач, дужник и организација која за дужника обавља послове платног промета. Колико год изгледало нелогично, по слову закона поверилац нема право на жалбу против оваквог решења суда, тако да одлука којом се одобрава преузимање дуга представља својеврсну принуду повериоцу, али са објашњењем да је поверилац поред инсолвентног дужника из облигације добио преузиматеља дуга и његовог јемца који су солидарно са дужником из облигације дужни повериоцу измирити доспела потраживања овог.

У току претходног поступка дужник поред принудног поравнања и поред преузимања дуга може се спасити претећег стечаја и исплатом доспелих обавеза, што представља најједноставнији а очигледно најтежи начин.

3. Отварање поступка стечаја над дужником

Претходни поступак се редовно завршава извештајем стечајног судије о економско-финансијском стању дужника, при чему стечајном судији помаже налаз и мишљење вештака именованог по члану 80. ЗППСЛ у претходном поступку од стране стечајног већа. Ако се у претходном поступку није појавио преузиматељ дуга, нити је закључено принудно поравнање између дужника и његових поверилаца, а дужник је и даље инсолвентан, стечајно веће заказује рочиште ради расправљања о постојању услова за отварање стечајног поступка, по члану 84. ЗППСЛ. Дата су могућа решења, прво: решење о отварању стечајног поступка над дужником, друго: одбијање предлога за отварање овог поступка. У пракси у овој фази поступка је стечајно веће већ прибавило довољно података пре заказивања рочишта, тако да се редовно доноси решење о отварању стечајног поступка над дужником. На рочиште на коме се расправља о постојању услова за отварање стечајног поступка позива се предлагач, дужник, организација која за дужника обавља послове платног промета, стечајни судија и по потреби вештак. Пре доношења решења по предлогу да се над дужником отвори стечај и на самом рочишту се испитује могућност преузимања дуга и могућност закључења принудног поравнања (члан 78. и 79. ЗППСЛ).

Када суд одлучи да отвори поступак стечаја над дужником своју одлуку у форми решења истиче на огласној табли суда истог дана када је решење и донесено. Решење се објављује као оглас и у Службеном листу СРЈ, а примерак се доставља предлагачу, дужнику, организацији која за дужника обавља послове платног промета и надлежном јавном/државном тужиоцу. Решење се уписује у јавне књиге: судски регистар и књиге у које су укњижена права на покретности или на бродовима. Врло важан практичан значај огласа је то што се огласом позивају повериоци да у року од 60 дана од дана објављивања огласа у Службеном листу СРЈ пријаве своја потраживања. Истовремено се повериоци упозоравају да ће неблаговремено поднете пријаве бити одбачене. Преклузија за подношење пријава потраживања важи од 28. јуна 1996. године када су ступиле на снагу последње измене и допуне Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији. Жеља законодавца је била да поступак стечаја и на овај начин убрза. До речене измене поверилац је имао могућност да своју пријаву која је основана и која битно ремети предвиђени проценат намирења поверилаца у поступку стечаја поднесе непосредно пред рочиште за расправљање о нацрту за главну деобу.

Ваља напоменути да је у судској пракси искристалисано да за излучна и различна права не важи преклузија са образложењем да отварање стечајног поступка не утиче на права различних и излучних поверилаца како то предвиђа члан 117. ст. 1. ЗППСЛ. Пријаве потраживања различних и излучних поверилаца имају такозвани евиденциони карактер и спречавају стечајног управника да приликом формирања стечајне масе у њу унесе туђу ствар (ствар излучног повериоца) или да код планираног уновчења ствари које су ушле у стечајну масу ствар изложи продаји без евиденције о различном праву неког од поверилаца. Ваља имати у виду да су

одговарајуће евиденције стечајних дужника у већини случајева неуредне и да стечајни управник редовно од излучног и разлучног повериоца сазнаје да је нека од ствари које су у пратежању стечајног дужника оптерећена разлучним правом или да припада трећем лицу - излучно право.

4. Правне последице отварања поступка стечаја

По члану 91. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији правне последице отварања стечајног поступка настају почетком дана када је оглас о отварању стечајног поступка истакнут на огласној табли. Тог дана функције органа управљања преносе се на стечајног управника који се уводи у дужност у најкраћем року. Истог дана престају радни односи запослених код дужника и формира се стечајна маса, гаси се рачун дужника и уз фирму се додаје ознака “у стечају”. Од дана отварања поступка стечаја не може се против дужника дозволити мера обезбеђења нити принудног извршавања. Даном отварања стечајног поступка доспела су сва потраживања поверилаца према дужнику која иначе нису била доспела, а новчана и новчана потраживања поверилаца од дужника која имају за предмет повремена давања претварају се у једнократна новчана потраживања. У пракси је веома важно како ће се израчунавати висина потраживања банака из уговора о кредиту са релативно дужим отплатним роком, обзиром на начин обрачуна дуга корисника кредита. Врло је важно рећи да даном отварања стечајног поступка не престаје да тече камата на потраживања од дужника која се измирују из стечајне масе. Што се застарелости тиче пријављивањем потраживања стечајном већу прекида се застарелост потраживања повериоца од дужника, а застарелост потраживања дужника од његових дужника не тече годину дана од дана отварања стечајног поступка. Закон садржи и одговарајуће одредбе о условним потраживањима, о пребијању потраживања између стечајног дужника и његових поверилаца и регулише судбину двострано теретних уговора закључених пре отварања стечајног поступка. Решена је и судбина налога и понуда стечајног дужника и право повериоца на потрагу ствари ако роба није стигла стечајном дужнику до дана отварања поступка стечаја над њим. Закон одређује и које правне радње дужника и ко може побијати, разрешава питање разлучних и излучних права поверилаца и регулише окончање започетих послова.

Од побројаних правних последица отварања стечајног поступка над дужником осврнућемо се на оне које у пракси најчешће изазивају спорности.

Радни односи запослених код дужника над којим је отворен поступак стечаја престају даном отварања стечајног поступка. Ради се о правној последици стечаја која је наступила по сили закона, а стечајни управник сваком појединачном раднику уручује одговарајуће решење о престанку радног односа а то решење представља само констатацију да је наступила одређена правна последица и нема места оцени да ли неком од радника, најчешће из социјалних разлога, ваља продужити радни однос.

Закон у ставу 2. члана 93. употребљава непрецизан израз “задржати” када говори да стечајно веће може док траје стечајни поступак задржати на раду потребан број запослених код дужника ради завршења започетих послова или ради вођења стечајног поступка. Не ради се о задржавању на раду већ запошљавању код стечајног дужника и то на одређено време. Радни однос запослених је престао даном отварања поступка стечаја код дужника, а по одлуци стечајног већа стечајни управник може да закључи уговоре о раду на одређено време ради завршења започетих послова (пример: брига о затеченом сточном фонду код стечајног дужника) или ради вођења стечајног поступка (пример: магационери и чувари).

Запослени код дужника који су обзиром на своја радна места и положаје имали лична сазнања о битним чињеницама пословања дужника дужни су стечајном управнику дати потребне податке и обавештења све док траје стечај или док их пре тога обавезе не ослободи стечајно веће. Ово је изузетно важно, јер, како је напред речено, стечајни управник у већини случајева наилази на несређену писмену документацију што му изузетно отежава састављање потребног стечајног биланса.

Побијање правних радњи које је дужник учинио у пословној години пре отварања стечајног поступка је од изузетног значаја за стечајну масу, а у вези с тим на проценат намирења поверилаца у поступку стечаја. ЗППСЛ чланом 112. до 116. прописује да побојну тужбу могу поднети повериоци као и стечајни управник у име стечајног дужника, одређени су рокови и услови за успех тужиоца и побојне парнице. Када тужилац успе у парници по побојној тужби онда је противна страна дужна да врати у стечајну масу све имовинске користи стечене на основу побијене радње. Успех тужиоца у побојној парници био он поверилац или стечајни управник користи свим повериоцима, јер тужени новац или другу ствар враћа у стечајну масу.

Остварење права разлучних и излучних поверилаца је од изузетно велике важности како за те повериоце тако и за стечајну масу.

У судској пракси **разлучна права** релативно ређе изазивају спорности, јер разлучни повериоци редовно са ваљаним доказним средствима доказују заложно право, право намирења, право ретенције и друга разлучна права.

Излучна права су та која су у одређеном броју стечајева спорна и то не због мањкавости документације са којом излучни поверилац доказује своје право на одређеној ствари, већ због спорности да ли је ствар подобна за излучење. У току су поступци стечаја над неколико предузећа која су се бавила прикупљањем новчаних средстава од правних и физичких лица и тим средствима приступала градњи стамбено-пословних објеката, а стечај их је “затекао” на половини изграђеног грађевинског објекта. Питање је да ли су повериоци који су уложили новац у градњу свог будућег стана или пословног простора стекли излучно право на, рецимо стану или пословном простору који има само голе зидове. О спорности ће се свакако расправити у парницама, а тамо ће бити битно да ли је поверилац дао новац дужнику за изградњу будућег одређеног стана или пословног простора, да ли је тиме стекао

положај инвеститора или се ради о куповини будуће ствари која једноставно није произведена, јер изградња пословног простора односно стана до отварања поступка стечаја над дужником није завршена. Било једно, било друго решење трпеће значајне критике. Опредељење да повериоцу треба признати излучно право на грађевински недовршеном објекту односно делу објекта (стану, пословном простору) је правично тумачење у корист повериоца који је дужнику дао новац за изградњу и без чијег новца дужник не би могао да гради. С друге стране исти дужник прикупљао је новац и од поверилаца за које градња објекта није ни започета, сликовито речено ни ашов за темеље није пободен у земљу, и ти повериоци са разлогом траже да све ствари затечене у притежању стечајног дужника, па и напола изграђене грађевине, уђу у стечајну масу ради уновчења исте и ради равномерног намирења поверилаца.

Код разрешења ове спорности одлука парничног суда ће бити одлучујућа, јер ће се у том поступку одлучити на основу углавном неспорних чињеница, имајући у виду напред изнето, као и одговарајуће законске одредбе које регулишу стицање својине на непокретностима у разрешавању облигационих односа који су настали на основу уговора између повериоца и дужника који је пао под стечај.

5. Органи поступка стечаја

По члану 53. ЗППСЛ органи стечајног поступка су стечајно веће, стечајни судија и стечајни управник, а као саветодавно тело може се образовати одбор поверилаца.

Закон јасно регулише права и обавезе стечајног већа, стечајног судије и стечајног управника и у судској пракси нема нејасноћа око тога. Практични проблем настаје код одређивања личности стечајног управника. Члан 59. ЗППСЛ прописује да за стечајног управника може бити одређено лице које је стручно обзиром на природу и обим стечајне масе и у чију се непристрасност не може сумњати. За стечајног управника не може бити одређено лице које не може бити именовано за директора предузећа. У пракси је изузетно тешко наћи особу која је стручна и спремна да обави изузетно тежак и одговоран посао стечајног управника. Нарочито указујемо на проблем привредних судова ван Београда који покривају више градова, тако да је седиште суда у једном месту, а седиште стечајног дужника у другом, па проблем настаје на самом почетку јер стечајни управник или није из места стечајног дужника или није из места седишта суда, а оба случаја изузетно отежавају рад стечајног управника имајући у виду послове које мора да обави по члану 61. ЗППСЛ.

Посебно велики практични проблеми у поступку вођења стечаја настају када стечајно веће одлучи да заврши започете послове по члану 119. ЗППСЛ, који се у пракси изузетно широко тумачи, јер тада стечајни управник поред свих послова из члана 61. ЗППСЛ (почетни стечајни биланс са претходним пописом имовине дужника, уновчење имовине дужника, разрешење односа са радницима) преузима и

обавезу организације производње, што свакако захтева изузетно велики напор и од изузетног стручњака.

Обзиром на евидентну заинтересованост поверилаца за што брже и што потпуније формирање стечајне масе, за што ефикаснију продају ствари стечајног дужника (уновчење стечајне масе) целисходно је образовати одбор поверилаца по члану 66. ЗППСЛ где год за то постоји интерес поверилаца, јер се ангажовањем одбора поверилаца као саветодавног тела избегавају приговори поверилаца на рад стечајног управника а у вези с тим и на рад стечајног судије и стечајног већа. Ти приговори се углавном свode на домаћинско пословање у фази формирања стечајне масе и у фази уновчења имовине стечајног дужника. Међутим, када се послови обављају након прибављеног мишљења одбора поверилаца, избећиће се и приговори у већини случајева.

6. Образовање стечајне масе и пријава потраживања поверилаца

Даном отварања поступка стечаја образује се стечајна маса како то предвиђа члан 95. ЗППСЛ. У стечајну масу улази сва имовина дужника, ако законом није другачије одређено. Сви послови стечајног управника које он обавља по члану 61. ЗППСЛ су важни, али је најважније да је ефикасан у попису и процени ствари и права која улазе у стечајну масу дужника.

Паралелно са радом стечајног управника на формирању будуће деобне масе повериоци пријављују своја потраживања у року од 60 дана од дана објављивања огласа о отварању поступка стечаја над дужником како је то већ напред речено. **Пријаве потраживања** морају садржати одређени захтев и потраживање мора бити изражено у новцу, подразумева се са изузетком излучних поверилаца.

У стечајном поступку по члану 12. ЗППСЛ сходно се примењују одредбе Закона о парничном поступку. Органи поступка стечаја морају од повериоца чија пријава није јасно одређена затражити да пријаву у одређеном року уреди. Из праксе привредних судова наводимо да се не подразумева да банка поверилац тражи камату ако је у пријави потраживања навела само главни дуг. Међутим, оваква пријава је јасна и одређена у погледу висине потраживања и подобна је за испитивање. С друге стране када, најчешће радник, пријави потраживање тако да тражи “све што му припада” из радног односа онда се не зна да ли тражи само загарантовану зараду до дана отварања поступка стечаја или шта и преко тога и у таквом случају је неопходно да се поверилац позове да пријаву уреди исто као што у парничном поступку суд позива тужиоца да уреди тужбу у погледу главног захтева и споредних потраживања. Ако се ово пропусти онда се на прву грешку ниже друга тако што суд радника са потраживањем преко загарантоване зараде упућује на парницу, а при том се не зна да ли је радник уопште тражио више од загарантоване зараде и колико.

По тексту члана 124. ст. 1. ЗППСЛ пријављена потраживања поверилаца испитује стечајно веће на рочишту за испитивање потраживања. Свака пријава потраживања се предаје стечајном управнику да би он могао на рочишту за испити-

вање потраживања по члану 125. ст. 1. Закона о парничном поступку да се изјасни да ли одређено потраживање признаје или оспорава. И повериоци који присуствују рочишту за испитивање потраживања могу оспоравати поједина пријављена потраживања. Пријављено потраживање сматра се утврђеним ако га призна стечајни управник и не оспори га ни један од поверилаца присутних на рочишту за испитивање потраживања. Повериоца чије је потраживање оспорено стечајно веће упућује на парницу и стечајном повериоцу остаје да у парници доказује основаност свог потраживања, јер се у поступку стечаја не расправља о спорностима, не изводе се докази и стечајно веће не одлучује ко је у праву да ли поверилац који је пријавио потраживање или други поверилац који му је то потраживање оспорио или стечајни управник који је оспорио потраживање повериоца. На ефикасност тока поступка стечаја боље рећи на неефикасност знатно утиче и то што повериоци чије је потраживање оспорено улажу жалбу на решење о упућивању на парницу и у тој жалби доказују основаност свог потраживања, уместо да поступе по упуту суда из члана 127. ЗППСЛ и да без одлагања покрену парницу у којој ће стварно доказивати основаност свог потраживања. Жалба на решење о упућивању на парницу је дозвољена, али у рукама неуких странака нецелисходна јер не ослобађа повериоца обавезе да у парници доказује да му припада оно што је други поверилац или стечајни управник оспорио.

Код излагања о пријавама потраживања ваља још рећи да разлучни поверилац правилно поступа ако пријави своје укупно потраживање и означи предмет за који узима разлучно право. Такав поверилац ће своје потраживање наплатити из вредности ствари на коме има разлучно право као привилеговани поверилац, а уколико вредност разлучним правом оптерећене ствари није довољна за намирење потраживања разлучног повериоца онда са разликом потраживања поверилац се сврстава у ред осталих поверилаца и ненаплаћени део свог потраживања наплатиће сразмерно као и сви други повериоци.

7. Уновчење имовине дужника

Када стечајни управник прикупи сву имовину стечајног дужника онда се приступа њеној продаји да би се тако добијени новац унео у деобну масу. Уновчење имовине стечајног дужника врши се по правилу јавним надметањем, али закон не искључује ни прикупљање понуда ни непосредну погодбу уз поштовање права прече куповине. Закон предвиђа и могућност продаје функционалних целина, као дела имовине стечајног дужника и прописује и сам поступак продаје. По природи посла повериоци су изузетно заинтересовани да имовина стечајног дужника буде продата по могућој најповољнијој цени и зато је у овој фази поступка стечаја изузетно важна улога одбора поверилаца који ће својим ангажовањем допринети да се постигне што повољнија цена за стечајну масу.

У одељку о уновчењу имовине стечајног дужника законодавац је предвидео у члану 135. Закона могућност предаје имовине стечајног дужника повериоцима водећи рачуна о висини њихових потраживања, ако имовина односно део имовине

која чини функционалну целину у процесу производње не буде продата. Уколико имовина односно део имовине која чини функционалну целину у процесу производње не буде ни продата нити је повериоци прихвате, онда се она предаје надлежном органу у Републици по седишту дужника а непокретност надлежном органу у Републици на чијој се територији непокретност налази. Ова законска одредба свакако чува део имовине дужника која је од значаја за привреду земље, јер је нагласак стављен на очување функционалне целине у процесу производње.

8. Продаја дужника као правног лица

Како је напред речено основни циљ стечаја је намирење поверилаца и уклањање из привреде предузећа које производи само губитке. Ако стечајно веће након прибављања података из почетног стечајног биланса и из периодичних извештаја стечајног управника закључи да би се у конкретном случају предузеће као произвођач или давалац услуга могло спасити, може да одлучи да се дужник као правно лице изложи продаји. Пре ове одлуке стечајно веће прибавља мишљење поверилаца и стечајног управника и вештака одговарајуће струке. За доношење ове одлуке стечајно веће изузетно је важно мишљење поверилаца који су најнепосредније заинтересовани за што већу суму новца у стечајној односно деобној маси. Закон говори о мишљењу поверилаца што значи да форма није предвиђена али сматрамо да је најцелисходније да се оформи одбор поверилаца и да тај одбор да мишљење стечајном већу. И повериоци и стечајни управник морају добро познавати тржиште да би стечајном већу дали мишљење да се продајом дужника као правног лица постиже за повериоце највећа цена, јер закон изричито предвиђа: продаја дужника као правног лица може се одредити само уз могућност да се на тај начин постигну повољнији услови за намирење поверилаца”. Затим, у ставу 2. члана 129. је предвиђено да се продаја дужника као правног лица врши јавним надметањем или непосредно погодбом. Да би се искључила свака сумња да је продаја дужника најповољнији услов за намирење поверилаца свакако је најцелисходније одредити јавно надметање, па тек ако јавно надметање не успе онда приступити непосредној погодби, мада закон овај редослед поступања не прописује.

У датим условима привређивања за продају дужника као правног лица поред поверилаца заинтересован је и одређен број привредника, јер купује правно лице, купује име и имовину, а не одговара за обавезе стечајног дужника које су настале до обуставе стечајног поступка, јер је последица продаје стечајног дужника обустава стечаја над њим. У члану 130. ст. 3. ЗППСЛ изричито је предвиђено: “За потраживања према дужнику која су настала до обуставе стечајног поступка ни дужник ни његов купац не одговарају повериоцу”.

После продаје дужника као правног лица потраживања поверилаца се намирују из стечајне масе, јер уставом поступка стечаја над дужником поступак се наставља против стечајне масе и поступак се даље води ради намирења поверилаца, а средства добијена продајом дужника улазе у стечајну масу.

Из изложеног следи да се ради о изузетно актуелном облику обуставе поступка стечаја јер је дужник као правно лице сачуван, а пре обуставе поступка учињено је све да се за повериоце обезбеди највећи могући проценат намирења њихових потраживања.

Куповину дужника у стечају ваља повезати са могућом својинском трансформацијом популарно названом својинском трансформацијом у стечају уз напомену да строго посматрајући својинске трансформације у стечају нема, већ она може настати ако је стечајни дужник продат као правно лице, а у том случају поступак над њим се обуставља. Није исључено да се организациони облик предузећа пре отварања поступка стечаја над њим и после обуставе тог поступка услед продаје дужника као правног лица разликује. Значи, могућа је својинска трансформација везана за поступак стечаја.

Члан 130. ЗППСЛ изричито одређује, свакако ради правне сигурности, да продаја дужника као правног лица не утиче на излучна права поверилаца и да различна права остају на снази и после продаје дужника као правног лица. Разлучно право ће престати у оној мери у којој ће бити остварено у настављеном стечајном поступку према стечајној маси. Важно је истаћи и то да се продајом дужника као правног лица не дира у правну последицу отварања поступка стечаја у погледу радних односа, јер одлуке о престанку радног односа запослених остају на снази.

9. Главна деоба

Када стечајни управник уновчи имовину дужника било на начин предвиђен чланом 131-136. ЗППСЛ било да је деобну масу оформио из новца добијеног од продаје дужника по члану 129. Закона и пошто суд испита пријављена потраживања, стечајни управник приступа сачињавању нацрта за главну деобу.

По члану 143. ст. 2. ЗППСЛ нацрт за главну деобу садржи списак потраживања поверилаца изражен у новцу и износ новчаних средстава намењених за деобу и проценат са којим повериоци учествују у деоби. Члан 144. ЗППСЛ предвиђа да стечајно веће нацрт за главну деобу доставља с позивом на рочиште за расправљање о том нацрту стечајном судији, стечајном управнику, повериоцима чија су потраживања утврђена и повериоцима чија су потраживања оспорена и који су благовремено покренули потребан поступак по члану 127. ЗППСЛ. Нацрт за главну деобу не доставља се повериоцима када се они по том нацрту исплаћују у целости. Постоји нелогичност у одредби става 1. члана 144. ЗППСЛ у вези члана 61. ст. 1. тач. 8. који предвиђа да стечајни управник саставља нацрт за главну деобу, али ово не ствара тешкоће у поступку, јер је битно да суд омогући свим заинтересованим лицима да се на рочишту за расправљање о нацрту за главну деобу могу о нацрту изјаснити и подносити приговоре на тај нацрт. Решење о главној деоби стечајно веће доноси после расправе за главну деобу и у том решењу изричито одлучује о приговорима на нацрт. Против решења о главној деоби дозвољена је жалба, јер члан 146. ст. 1. предвиђа да стечајни управник приступа исплати потраживања по-

вериоцима на основу правоснажног решења о главној деоби пошто протекне 15 дана од дана правоснажности.

Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији одређује да се дугови дужника исплаћују сразмерно из деобне масе ако законом није другчије одређено. Значи да сваки поверилац са истим процентом наплаћује своје утврђено потраживање из деобне масе. Ово се наравно не односи на разлучне повериоце, а излучни поверилац излучује своје ствари у мери како је то утврђено у поступку стечаја или у посебној парници по члану 125. и 127. истог Закона.

Важан изузетак код равномерног намирења поверилаца су загарантована примања радника стечајног дужника. По члану 140. ст. 2. ЗППСЛ зараде запослених код дужника у висини гарантованих зарада до дана отварања стечајног поступка и накнаде штете за повреде на раду коју је запослени претрпео код дужника пре дана отварања тог поступка намирују се као трошкови стечајног поступка. Неисплаћене зараде запослених код дужника преко гарантованих зарада намирују се као потраживања осталих поверилаца.

Строго процесно гледано и не ради се о изузетку од принципа равномерног намирења поверилаца, јер износ потребан за исплату загарантованих зарада радника и не уноси се у деобну масу, већ терети трошкове поступка стечаја.

По члану 142. ЗППСЛ деоби се приступа када се знатни део имовине уновчи, а члан 147. предвиђа могућност накнадне деобе зависно од притицања средстава дужника. Ова могућност је свакако у корист поверилаца, да би се из деобне масе повериоцима исплатило оно што је добијено оствареном продајом имовине дужника, а нема сметњи да се накнадно наплаћена потраживања стечајног дужника од његових дужника деле повериоцима стечајног дужника према притицању тих средстава. О накнадној деоби одлуку доноси стечајни судија обзиром да је већ претходно правоснажним решењем утврђено са којом квотом који поверилац учествује у подели деобне масе.

10. Законски изузетак од правила равномерног намирења поверилаца

Ако стечајно веће после отварања стечајног поступка утврди да би даље вођење поступка проузроковало несразмерне трошкове, обуставиће даље уновчавање деобне масе и закључиће поступак стечаја. Ово је предвиђено у ставу 1. члана 150. ЗППСЛ. Суд ће овако поступити када постоји несразмера у потребним трошковима за уновчење имовине стечајног дужника и новца који се очекује том продајом а који би ушао у деобну масу. У оваквом случају ако у стечајној маси има ствари и потраживања они могу бити пренети на поједине повериоце водећи рачуна при том о висини њихових потраживања. Значи и овде има неке сразмере, али због недовољних средстава дужника нема равномерног намирења поверилаца, а пракса указије на то да велики број такозваних малих поверилаца остаје код овакве поделе (законски термин: преноса) без ичега, јер се ствари и потраживања из деобне масе преносе на такозване велике повериоце, али је и њихово намирење на овај начин, по правилу, у проценту изузетно ниско, јер се применом овог члана За-

кона окончава, закључује стечајни поступак управо са разлога што нема вредне имовине дужника у односу на висину утврђених потраживања поверилаца.

Стечај увек погађа повериоце, а примена члана 150. ЗППСЛ има посебно негативан одјек, јер неки од поверилаца ипак нешто добијају а неки редовно ништа. У недостатку изричите законске одредбе у ЗППСЛ, а пратећи дух закона да о битним одлукама суда за намирење поверилаца они морају бити обавештени, сматрамо да стечајно веће треба да закаже рочиште на које огласом позива све заинтересоване и на том рочишту одлучити о примени члана 150. ЗППСЛ. Ако стечајно веће овако не поступи, поверилац чије је потраживање утврђено са успехом ће побијати одлуку првостепеног суда са позивом на битну повреду одредаба Закона о парничном поступку из члана 354. ст. 2. тач. 7. ЗПП, основано ће приговорити да је суд одлучивао о судбини деобне масе а да о могућности такве одлуке поверилац није био обавештен.

Примену члана 150. ЗППСЛ ваља повезати са применом члана 135. истог Закона који предвиђа начин уновчења дела имовине стечајног дужника који представља функционалну целину. Већ је напред речено да се по члану 135. функционална целина као имовина или део имовине дужника предаје повериоцима ако је они прихвате, уколико претходно није могла да се прода. И овде се води рачуна о висини потраживања поверилаца и код овог располагања имовином стечајног дужника ваља поштовати принцип јавности, повериоце треба обавестити о намераваној предаји непродате имовине дужника повериоцима. Непоштовање исправног начела и начела јавности из Закона о парничном поступку у примени члана 135. ЗППСЛ, као и члана 150. ЗППСЛ имаће за последицу основане жалбе заинтересованих поверилаца.

Ваља напоменути да у време преовлађивања друштвене својине примена члана 135. и члана 150. ЗППСЛ није изазивала спорности, а да приватна својина ставља под лупу сваки поступак органа поступка стечаја а нарочито оне који се тичу уновчења и расподеле имовине стечајног дужника.

11. Закључење стечајног поступка

Стечајном већу стечајни судија подноси предлог за закључење стечајног поступка након пријема извештаја стечајног управника да су сви послови у стечају окончани. Решење о закључењу стечајног поступка се објављује у Службеном листу СРЈ, а последица закључења стечајног поступка је престанак дужника како то предвиђа члан 151. ст. 2. ЗППСЛ.

12. Скраћени поступак

Стечајно веће може по члану 88. ЗППСЛ донети одлуку да се стечајни поступак отвори, али да се не спроводи ако у претходном поступку утврди да имовина која би ушла у стечајну масу није довољна ни за трошкове стечајног поступка или је незнатне вредности што значи да нема имовине која би ушла у стечајну масу. У таквом случају доноси се решење да се стечајни поступак закључује. Уколико се

чињеница недостатка имовине која би ушла у стечајну масу утврди после отварања поступка стечаја, стечајно веће такође може донети решење да закључује поступак стечаја.

На горе наведена решења у пракси постоје жалбе поверилаца, а оне су основане само у једном случају: ако одређено указују на постојање имовине која би ушла у стечајну масу и која је толике вредности да прелази трошкове стечајног поступка и може да послужи за намирeње потраживања поверилаца. У пракси оваквих жалби је мало, а нарочито је мало основаних жалби, јер повериоци редовно указују у жалбама на то да исти оснивач има више предузећа, да прелива средства из једног у друго предузеће. У таквом случају повериоцу међутим стоји на располагању друго правно средство, одговарајућа тужба, али новца за измирење његовог потраживања из имовине стечајног дужника нема. Ради се о случајевима у којима су повериоци изузетно погођени, али тржишно пословање носи поред изгледа на велику добит и велике ризике.

V

Поступак ликвидације

А) По Закону о принудном поравнању, стечају и ликвидацији

1. Предлагачи ликвидације

Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији у члану 154. предвиђа да предлог за покретање поступка ликвидације могу поднети: оснивач, власник, дужник, суд који води судски регистар и надлежни орган у Републици, односно надлежни савезни орган.

Ова законска одредба Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији трпи знатне допуне у Закону о предузећима и о њима ће бити реч у даљем тексту код излагања о престанку предузећа по Закону о предузећима.

2. Разлози за ликвидацију

Разлози за ликвидацију предвиђени су чланом 153. ЗППСЛ који одређује када ликвидација зависи од воље предлагача, а када се она мора спровести.

Ликвидација се мора спровести када је предузећу изречена мера забране вршења делатности, када је донета правоснажна одлука суда о ништавости уписа у судски регистар, када субјекат није организован у складу са законом. Процени предлагача је остављено да оцени да ли су престали да постоје природни и други услови за вршење привредне делатности предузећа и да ли је истекао рок за који је субјекат основан или да оцени да ли је постигнута сврха ради које је субјект основан тако да више нема разлога за његово постојање.

3. Разлика у разлозима за стечај и ликвидацију

Одредбе Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији које се односе на стечајни поступак сходно се примењују и на поступак ликвидације, ако самим законом није друкчије одређено, како прописује члан 157. ст. 1. Значи да ће се суд руководити процесно-правним одредбама ЗППСЛ и у поступку спровођења поступка ликвидације.

Оно што битно разликује ликвидацију од стечаја јесте да се ликвидација увек спроводи над солвентним предузећем, док се стечај спроводи над инсолвентним предузећем.

У случају да се приликом закључења ликвидационог биланса утврди да дужник у ликвидацији нема довољно средстава да 100% измири своје повериоце, ликвидациони управник је дужан да стечајном већу поднесе предлог за спровођење поступка стечаја, и тада ликвидација “прераста” у стечај.

4. Положај ликвидационог повериоца из непријављеног потраживања

Потраживања поверилаца која нису пријављена до дана расправе о главној деоби ликвидационе масе измириће се на његов захтев и после окончања поступка ликвидације а измирење врши лице у чију корист је уплаћен остатак имовине ликвидационе масе после главне деобе с тим да лице коме је имовина дата одговара само до висине вредности преузете имовине. Рок за подношење ове тужбе износи годину дана од дана објављивања огласа о закључењу поступка ликвидације. Значи да поверилац који је пропустио да пријави потраживање у преклузивном року од 60 дана у поступку ликвидације ипак има шансе да наплати своје потраживање, али је могућност наплате ограничена временски а и висином вредности имовине која је преостала после деобе ликвидационе масе.

5. Скраћени поступак

У пракси привредних судова уочено је да се велики број предмета ликвидације спроводи по такозваном скраћеном поступку, зашта судови налазе упориште у члану 157. ст. 1. ЗППСЛ који одређује да се одредбе Закона које се односе на стечајни поступак сходно примењују и на поступак ликвидације ако није друкчије одређено. Уочено је да судови узимају изјаве предлагача ликвидације да ће он из своје имовине измирити повериоце уколико се повериоци јаве суду пријавом потраживања пошто приме решење да се истим решењем отвара поступак ликвидације, али се неће спроводити већ се закључује. Спорна је правна снага овакве изјаве и зато је по нашем мишљењу целисходно по пријему предлога за ликвидацију од овлашћеног предлагача донети решење о отварању поступка ако су за то испуњени услови и то решење објавити у Службеном листу у смислу члана 90. ЗППСЛ и тако омогућити повериоцима да пријаве своја потраживања. Целисходније је да поступак ликвидације траје 60 дана дуже али да се избегне пријем пријава потраживања после закључења поступка ликвидације по краћеном поступку.

Ако је суд ипак закључио поступак стечаја а да није позвао повериоце да пријаве потраживање у року од 60 дана из члана 90. ст. 1. тач. 6. ЗППСЛ, онда ће се та пријава, зависно од њене садржине евентуално сматрати жалбом на решење о закључењу поступка ликвидације или тужбом по члану 159. ЗППСЛ.

Б) По закону о предузећима

Закон о предузећима унео је одређене новине у поступак стечаја и ликвидације како је то речено у уводном делу овог излагања.

Новина је у Закону о предузећима што се у тачки 8. ст. 1. члана 100. предвиђа да ће престати предузеће ако не обавља делатност дуже од две године непрекидно. Ова законска одредба ће направити реда у регистру, јер ће и формално престати да постоје предузећа која фактички не раде. Врста поступка ће опет зависити да ли се ради о солвентном или инсолвентном предузећу. Пракса указује да се углавном ради о предузећима која не само да не обављају делатност дуже од две године непрекидно, већ никада нису ни започела са радом, често немају ни рачун код организације платног промета. Имајући у виду одредбу става 2. члана 100. Закона о предузећима да ће се над оваквим предузећима по правилу спровести поступак стечаја, најцелисходније би било спровести такозвани скраћени поступак стечаја по члану 88. ст. 1. ЗППСЛ, што значи да би се истим решењем и отворио и закључио поступак стечаја без спровођења истог.

Новина је у Закону о предузећима и то што се предузеће може ликвидирати “Одлуком скупштине односно чланова”, како то предвиђа члан 100. ст. 1. тач. 4. Закона. Из законске формулације произилази и да скупштина односно чланови солвентног предузећа основано могу предложити ликвидацију свог предузећа и без навођења разлога за то. Сматрамо да је овом законском одредбом легализована постојећа судска пракса јер су привредни судови и до сада ликвидирали предузећа, али на предлог предлагача и на основу члана 154. ЗППСЛ која су била солвентна, а предлагач је као разлог ликвидације навео престанак свог интереса за даљи рад таквог предузећа.

У члану 100. ст. 1. тач. 5. Закона о предузећима одређује се “да ће предузеће бити ликвидирано ако се број његових чланова или акционара, осим акционарског друштва без јавног уписа акција и друштва са ограниченом одговорношћу, сведе на један, а у року од шест месеци се суду који води регистар не пријави нови члан или акционар”.

Овде добија смисао оно “по правилу” из става 2. члана 100. Закона о предузећима, јер ће се за случај инсолвентности над оваквим предузећем спровести поступак стечаја.

Новина у разлозима за престанак предузећа је и члан 100. ст. 1. тач. 10. у Закону о предузећима: предузеће престаје ако се основни капитал друштва капитала смањи испод минималног износа капитала прописаног овим законом. Став 2. овог члана Закона о предузећима одређује да ће се у овом случају по правилу спровести

поступак стечаја над предузећем, што значи да није искључена ликвидација, јер постоји могућност да овакво предузеће није инсолвентно, јер је измирило све дажбине држави и фондовима и не дугује ништа пословним партнерима.

Новине Закона о предузећима које се односе на престанак појединих облика предузећа су по нашој оцени тако значајне да им посвећујемо посебна поглавља:

1. Престанак ортачког друштва

Ортачко друштво престаје поред разлога из члана 2. и 153. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији и члана 100. Закона о предузећима и из разлога који су посебни само за овај организациони облик предузећа. Из појма ортачког друштва (члан 105. Закона о предузећима) произилази да оно може престати и споразумом ортака. У овом случају спроводи се ликвидација коју спровode ортачки као ликвидатори - члан 149. ст. 1. и члан 150. ст. 1. Закона о предузећима. Нови Закон о предузећима у члану 150-164. разрађује ток поступка ове ликвидације која је новост нашем правном систему. Познавалац поступка стечаја и ликвидације по ЗППСЛ уочава да је законодавац у горе наведеним законским одредбама сажео битне моменте тока ликвидације предузећа. Решено је питање ликвидатора - члан 152, намирење поверилаца - члан 160. ст. 1. и члан 161. и подела остатка имовине ортака - члан 160. ст. 1, након чега се ортачко друштво брише из регистра по члану 148. и 164. ст. 1, а то значи и престанак предузећа - ортачког друштва. По престанку ортачког друштва обавезно је чување пословне књиге и документације ортачког друштва о чему се заинтересовани обавештавају уписом тих чињеница у регистар.

Ортачко друштво може престати и одлуком суда, како је то предвиђено у члану 139. ст. 1. и члану 141. Закона о предузећима. Ако суд изрекне престанак друштва, оно се мора ликвидирати, или над њим спровести поступак стечаја, зависно од солвентности односно инсолвентности ортачког друштва.

Закон о предузећима у члану 167. предвиђа и скраћени поступак ликвидације ортачког друштва ако суд прихвати изјаву ортака да немају неизмирених обавеза и нерешених односа са запосленим. Напомињемо да је ово својеврсна легализација скраћеног поступка ликвидације коју привредни судови у великом броју случајева спровode и применом Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији. Законодавац у ставу 4. члана 167. Закона о предузећима изричито одређује да ће се овај поступак објавити у Службеном листу СРЈ са пуним именом ортака и њихових адреса. Ово је свакако предвиђено за што бољу заштиту интереса могућих поверилаца.

Пракса привредних судова треба да одговори на питање како “ортачко друштво поред случајева из члана 100. Закона о предузећима престаје и отказом, искључењем чланова и смрћу чланова друштва, ако уговором о оснивању друштва није друкчије одређено”. По нашем мишљењу отказ, искључење члана друштва и смрт члана друштва не значи престанак друштва ако има више од два орта-

ка, изузев ако је тако уговорено оснивачким уговором ортачког друштва, али законски текст гласи како је напред цитирано.

2. Престанак акционарског друштва

Закон о предузећима сразмерно велики простор посвећује оснивању, функционисању и престанку акционарског друштва. Што се престанка акционарског друштва тиче оно је регулисано општим чланом 100. Закона о предузећима и одредбама садржаним у члану 314. до 331. Новост је у Закону о предузећима да предлог за престанак акционарског друштва ликвидацијом може поднети суду и сваки акционар који има или представља најмање десетину основног капитала. Ова законска одредба је својеврсна допуна члану 154. ЗППСЛ, јер шири круг предлагача ликвидације. Закон о предузећима међутим није регулисао како ће суд поступити ако се са предлогом акционара за ликвидацију акционарског друштва не сложе остали акционари. На ово питање ће одговор свакако дати судска пракса полазећи од појма акционарског друштва из члана 187. ст. 1. Закона о предузећима. И сам ток поступка ликвидације акционарског друштва одређен је Законом о предузећима тако да ће суд у поступку ликвидације акционарског друштва примењивати и опште одредбе Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији и посебне одредбе о ликвидацији акционарског друштва и Закона о предузећима.

Специфичност је у Закону о предузећу да на ток ликвидације акционарског друштва не утиче спорно потраживање повериоца, под условом да акционарско друштво депонује код суда износ спорног потраживања како то одређује члан 323. ст. 1. Закона о предузећима. У временима високе стопе инфлације примена ове законске одредбе може изазвати низ спорности.

Специфичност је за ликвидацију акционарског друштва и то што се акције које још нису уплаћене уплаћују пре поделе имовине, ако је то потребно за измирење поверилаца друштва. У члану 325. Закона о предузећима регулисано је и питање намирења потраживања акционара од акционарског друштва: акционари могу у поступку ликвидације остварити своја потраживања из правних послова са акционарским друштвом. Акционари своја потраживања по основу плаћених улога наплаћују после намирења поверилаца и после намирења трошкова ликвидације.

Скрећемо пажњу на напред изнето, јер акционари наших друштва у пракси сматрају да су само повериоци друштва у стечају по основу својих акција (!), а ЗОП даје јасне одговоре на ове спорности.

Након што се обаве сви послови ликвидације предвиђени општим одредбама напред цитираних закона, брише се упис акционарског друштва из регистра суда и тиме престаје акционарско друштво.

У свега три члана Закон о предузећима врло сажето прописује како ће се спровести скраћени поступак ликвидације акционарског друштва. Акционарско друштво по члану 329. Закона о предузећима може престати по скраћеном поступку ликвидације ако после доношења одлуке о престанку друштва по том поступку сви акционари дају на суду оверене изјаве да су измирене све обавезе друш-

тва према повериоцима и да су регулисани сви односи са запосленима. Интереси поверилаца заштићени су јер акционари одговарају солидарно за обавезе акционарског друштва три године од дана брисања друштва из регистра. Акционари повериоци и друга лица која имају за то правни интерес могу у року од 15 дана од дана објављивања престанка акционарског друштва по скраћеном поступку покренути поступак пред судом којим траже поништај одлуке о престанку акционарског друштва по скраћеном поступку. Закон не каже у ком судском поступку ће се о овом захтеву овлашћеног лица одлучити. Обзиром на овлашћења и обавезе суда у току поступка ликвидације који не спроводи суд, дајемо одговор да о захтеву за поништај одлуке о престанку акционарског друштва по скраћеном поступку доноси ликвидационо веће привредног суда. Овакав одговор произилази нарочито из чињенице да суд може поништити одлуку о престанку акционарског друштва по скраћеном поступку а може одлучити да спроведе поступак ликвидације и може именовати ликвидатора који ће да спроведе ликвидацију акционарског друштва по редовном поступку.

На процесно правно питање у вези ликвидације акционарског друштва одговор ће свакако дати судска пракса, јер суд поступајући у сваком конкретном предмету суочава се са одређеним чињеничним стањем и изналази најповољнија процесна решења за разрешења спорности.

3. Престанак друштва са ограниченом одговорношћу

Престанак овог облика предузећа регулисан је Законом о предузећима тако што је у члану 386. наведено да друштво са ограниченом одговорношћу поред случајева престанка из члана 100. истог закона, престаје кад је то оснивачким актом одређено и смрћу или престанком члана. Затим члан 391. Закона предвиђа да се на ликвидацију друштва са ограниченом одговорношћу сходно примењују одредбе истог закона о ликвидацији акционарског друштва.

4. Престанак осталих облика предузећа

Закон о предузећима у одељцима о друштвеном предузећу, о јавном предузећу и о предузећу за запошљавање инвалида не предвиђа ништа посебно о престанку ових видова предузећа, тако да преостаје закључак да ова предузећа престају само на основу и на начин како је то предвиђено Законом о принудном поравнању, стечају и ликвидацији и чланом 100. Закона о предузећима као општом одредбом о престанку свих видова организованости предузећа.